

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 48 (477)

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

- *Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай*

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

- *Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн дүрмийг батлах тухай*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар

Улаанбаатар хот

2006 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ
Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2006 оны арванхоёрдугаар сарын 28

№48 (477)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

674.	Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийналбан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	1365

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

675.	Урамшууллын хэмжээ тогтоох тухай	Дугаар 90	1366
676.	Хууль тогтоолын төслийг буцаах тухай	Дугаар 91	1366
677.	Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	Дугаар 92	1366
678.	Ерөнхийлөгчийн хоригийн тухай	Дугаар 93	1366
679.	Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 11 дүгээр дүгнэлтийн тухай	Дугаар 94	1367

Гурав. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

680.	Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн дүрмийг батлах тухай	Дугаар 349	1367

Дөрөв. МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

681.	Онцгой албан татварын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 6.1.2 дахь заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 10	1371
682.	Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийналбан татварын тухай хуулийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 11	1377

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2006 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдөр

Улаанбаатар хот

ЗАРИМ БҮТЭЭГДЭХҮНИЙ ҮНИЙН ӨСӨЛТИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4.1.4 д-х заалт, 6.2 дахь хэсгийн "Лондонгийн металлын бирж дээрх" гэснийг "дэлхийн зах зээлийн үнийг хэргэлзэн Монголбанкнаас зарласан" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2006 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдөр

Дугаар 90

Улаанбаатар хот

Урамшууллын хэмжээ тогтоох тухай

Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.1 дэх хэсэг, Улсын Их Хурлын 2006 оны 56 дугаар тогтоолоор баталсан "Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэргэдэх Хяналтын зөвлөлийн ажиллах журам"-ын 6-д заасныг үндэслэн Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэргэдэх Хяналтын зөвлөлийн даргад 150000 төгрөг, гишүүдэд 80000 төгрөгийн урамшууллыг сар тутам олгож байхаар тогтоосугай.

2. Хяналтын зөвлөлийн дарга, гишүүдийн урамшуулалд шаардагдах зардлыг Хорооныхоо төсөвт тусган санхүүжүүлж байхыг Санхүүгийн зохицуулах хороо /Д.Баярсайхан/- нд даалгасугай.

3. Урамшууллыг Хяналтын зөвлөлийн дарга, гишүүдийг томилогдсон өдрөөс эхлэн тооцож олгосугай.

4. Энэ тогтоолыг батлагдсан өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

 МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдөр

Дугаар 91

Улаанбаатар хот

Хууль, тогтоолын төслийг буцаах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн 17.3.7 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Дамирэн, Л.Гантөмөр нарын санаачлан боловсруулсан Хаягдал хөнгөн цагааны хайлшид нэг удаагийн татвар тогтоох тухай хууль, Зөвшөөрөл олгох тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүд нь Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад

хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай Монгол Улсын Их Хурлын 1998 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 5 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3 дахь хэсгийн заалттай зөрчилдөж байгаа тул хууль санаачлагчид нь буцаасугай.

 МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдөр

Дугаар 92

Улаанбаатар хот

Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай Монгол Улсын

Их Хурлын 1998 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 5 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3 дахь хэсгээс "бүтээгдэхүүн" гэснийг хассугай.

 МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдөр

Дугаар 93

Улаанбаатар хот

Ерөнхийлөгчийн хоригийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн 29.1-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын 2007 оны төсвийн тухай хуульд бүхэлд нь тавьсан Монгол Улсын

Ерөнхийлөгчийн хоригийг хүлээн авах боломжгүй гэж үзсүгэй.

2. Энэ тогтоолыг 2006 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдрөөс дагаж мөрдөнө.

 МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2006 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдөр

Дугаар 94

Улаанбаатар хот

Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 11 дүгээр дүгнэлтийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн 30.1.3 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4.1.4 дэх заалт, 6.2 дахь хэсэг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн." гэсэн заалтыг, мөн 6.2 дахь хэсэг нь Монгол

Улсын Үндсэн хуулийн Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "З/хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэсэн заалтыг тус тус зөрчсөн байна гэсэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн 11 дүгээр дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ЦНЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2006 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдөр

Дугаар 349

Улаанбаатар хот

Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн дүрмийг батлах тухай

Батлан хамгаалах тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалтыг үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. "Монгол Улсын Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн дүрэм"-ийг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Энэ зарлиг гарсантай холбогдуулан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1992 оны 62 дугаар зарлигаар батлагдсан "Монгол Улсын Бүх цэргийн

Хар сүлд, Төрийн ёслолын цэргийн цагаан тугийн дүрэм"-ээс "Бүх цэргийн Хар сүлд", "Бүх цэргийн Хар сүлдний бэлэгдлийн тайлбар" гэсэн хэсгийг хасаж, хүчингүй болгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ Н.ЭНХБАЯР

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2006 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн 349 дүгээр зарлигийн хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН БҮХ ЦЭРГИЙН ИХ ХАР СҮЛДИЙН ДҮРЭМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Бүх цэргийн Их Хар сүлд нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, төр, цэргийн сүр хүчний бэлгэдэл, туурга тусгаар монгол түмэнд мөнх тэнгэрээс илгээсэн монгол цэргийн үеийн үед сүсэглэн бишрэх оройн дээд шүтээн мөн.

1.2. Бүх цэргийн Их Хар сүлд нь сүлдийн аялгуу, судар /сан/, дуудлагатай байна.

1.3. Зэвсэгт хүчний Ерөнхий зориулалтын, Хигийн, Дотоодын цэргийн ангиудын байлдааны тугийн оройд Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн төлөөллийг илэрхийлсэн дог байна. Энэхүү догны хэлбэр, хэмжээг Цэргийн ангийн байлдааны тугийн тодрхойлолтод тусгана.

1.4. Бүх цэргийн Их Хар сүлд нь Монгол Улсад ганц байх бөгөөд түүнийг онголон дархалж, тажин шүтнэ. Сүлдийг бөхийлгөх, унагах, дуулианган хийх, сүлдэчээс бусад хүн гар хүрэх, хөдөлгөхийг цээрлэнэ.

Хоёр. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн тодорхойлолт

2.1. Бүх цэргийн Их Хар сүлд нь их сүлд, түүний дөрвөн (баруун өмнөт, баруун хойт, зүүн өмнөт, зүүн хойт) зовхист байрлах дөрвөн элч сүлдтэй байна. Тэдгээр нь титэм, дээвэр, туурга, залаа, бүч, бүслүүр, шилбэ, суудал, нөмрөгөөс бүрдэнэ.

2.2. Их сүлд бол Чингэс хааны үеэс төр, цэргийн сүлд шүтээн болгосон Хараа ихт Хар сүлдийн залгамж онгон догшин шүтээн мөн. Их сүлдийг зөвхөн тайлгын үед өргөөнөөс залж гаргана. Сүлдийг алс хол аялуулахыг хориглоно.

Их сүлдийн титэм нь алтадсан эвэр угалзан жийжүүтэй 25.8 см урт гилбэр, 6,6x10 см-ийн хэмжээтэй дөрвөн ган цэцэг, 3,5 см голчтой хоёр ган зангилаанаас бүрдэнэ.

Дээврийг монгол газрын 35 см голчтой гангаар бүтээж, алтадсан бад цэцгэн хөлтрөгөөр чимэнэ.

Туургыг мөн гангаар бүтээж, дээд, доод захаар нь алтадсан хүрээ товойлгон хадаж, наян нэгэн сүвэгч гаргасан байна.

Залааг хар зүсмийн азарганы 40-60 см урттай хөхөл дэлээр, бүч, бүслүүрийг хар дэвсгэр дээр одтой хөх торгыг давхарлан өөж хийнэ. Бүч 55 см, бүслүүр 35 см урттай байна. Залааны гадуур хар дэлний үсээр хялгасан ханан сүлжээс гарган бүрж, бүч, бүслүүртэй холбоно. Бүс, бүслүүрийн уулзварт 9 см голчтой дөрвөн толь байна.

Аяны болон суурин хоёр шилбэ байна. Шилбийг 3,5 см голчтой хус модоор хийж, оонын хүзүүний арьсаар нэр зөв тойруулан ороож өнгөлсөн байна.

Суудлыг хээ товойлгон сийлсэн 44x33x33-ын харьцаатай хөх саарал боржин чулуугаар бүтээнэ.

Нөмрөг нь битүү төрсөн хар зүсмийн унаганы арьсыг толгой, дөрвөн туурай, сүүлтэй нь авч элдсэн тулам байна.

2.3. Дөрвөн элч сүлд бол Их сүлдийг дөрвөн зүгт төлөөлж, түүний эрч хүчийг дөрвөн зүгт түгээгч элч, дөрвөн талаас нь тулж түших хөл мөн. Эдгээр сүлдийг монгол орны дөрвөн зүгт аялуулан цэнгүүлж болно.

Элч сүлдийн титэм нь 20,6 см урт гилбэр, 8x7,68 см хэмжээтэй ган толт, 7,2 см голчтой хоёр ган зангилгаанаас бүрдэнэ. Ган толтны хоёр талд Чингис хааны үеийн төрийн элчийн гэрэгэний бэлгэдэл дүрсийг товойлгон хадаж, голд нь эрдэнийн чулуу шигтгэсэн байна.

Дээврийг 28 см голчтой зэвэрдэггүй гангаар бүтээж, алтадсан бад цэцэгн хөлтрөгөөр чимнэ.

Туургыг мөн гангаар бүтээж, дээд, доод захаар нь алтадсан хүрээ товойлгон хадаж, наян нэгэн сүвэгч гаргасан байна.

Залааг хар зүсмийн азарганы 30-50 см урттай хөхөл дэлээр, бүч, бүслүүрийг оонын арьсыг давхарлан өөж хийнэ. Бүч 44 см, бүслүүр 28 см урттай байна. Залааны гадуур хар дэлний үсээр өлзий хээ гарган бүрж бүч, бүслүүртэй холбоно. Бүч, бүслүүрийн уулзварт 7,2 см голчтой алтадсан дөрвөн толь байна.

Аяны болон суурин хоёр шилбэ байна. Шилбийг 4,2 см голчтой хус модоор хийж, оонын хүзүүний арьсаар нэр зөв тойруулан ороож өнгөлсөн байна.

Суудлыг хээ товойлгосон, сууриараа 35,2 дээд хэсгээрээ 26,4 см голчтой, 30 см яндар, дугуй хэлбэртэй хөх саарал өнгийн боржин чулуугаар бүтээсэн байна.

Нөмрөг нь битүү төрсөн хар зүсмийн унаганы арьсыг толгой, дөрвөн туурай, сүүлтэй нь авч элдсэн тулам байна.

2.4. Дөрвөн элч сүлд нь нэр, гилбэрийн хэлбэр, эрдэнийн чулуугаараа ялгагдана.

2.4.1. Өмнийн элч сүлд Гилбэр нь монгол цэргийн "Хатгуурст зэв" хэлбэртэй, номин шигтгээтэй. Их сүлдийн баруун өмнө талд байрлана.

2.4.2. Өрнийн элч сүлд Гилбэр нь монгол цэргийн "Үет зэв" хэлбэртэй, сувдан шигтгээтэй. Их сүлдийн баруун хойт талд байрлана.

2.4.3. Умрын элч сүлд Гилбэр нь монгол цэргийн "Учиماغ зэв" хэлбэртэй, оюу шигтгээтэй. Их сүлдийн зүүн хойт талд байрлана.

2.4.4. Дорнын элч сүлд Гилбэр нь монгол цэргийн "Морьч хар зэв" хэлбэртэй, шүр шигтгээтэй. Их сүлдийн зүүн өмнө талд байрлана.

Гурав. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн бэлгэдлийн тайлбар

3.1. Тэнгэрээс заяат үлэмжийн их Чингэс хаан Монгол туургатныг нэгтгэж тэр улсаа төвхнүүлэн сүр хүчээ бадруулахдаа мөнх тэнгэрээс илгээсэн Цэргийн Хар сүлдээ бүх монголын ард олон цэрэг эрсийн оюун санааг нэгтгэн, зориг хүчийг бадруулагч, хандсан зүгтээ харгалдах дайсангүй болгогч шүтээн болгон тахиж, түг түмэн цэрэг, дайчин баатар эрсийнхээ мангайд залж явсны учир, түүнийг өдгөө бид уламжлан авч, Монгол Улсын тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалагч цэрэг эрсийн оройн дээд шүтээн Бүх цэргийн Их Хар сүлд болгон залж байна. Бүх цэргийн Их Хар сүлд нь гүн гүнзгий бэлгэдэл, утга санааг шингээсэн байна.

3.2. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн оройн гилбэр эртний монгол цэргийн холч тусгалтай, хүчтэй сумын зэв хэлбэртэй байна. Энэ нь ганцан байгаа нь цэргийн хүн олон санаагүй, шулуун шударга, зэв шиг хурц, харьшгүй хатан зоригтой байж эх орноо дайснаас хамгаална гэсэн утгатай.

3.3. Их сүлдийн гангаар хийсэн дөрвөн цэцэг монгол орон дөрвөн цагийн эргэлтэнд цэцэг шиг дэлгэрэн хөгжиж, тусгаар тогтнол ган шиг бат байхыг бэлгэдэнэ. Дөрвөн элч сүлдэнд товойлгон хадсан гэрэгэний алтадмал дүрстэй эрдэнийн чулуун шигтгээтэй дөрвөн талт толт уг сүлд монгол орон дөрвөн зүгт харгалдах дайсангүй амар түвшин байж, монгол цэргийн сүр хүч дөрвөн зүгтээ мандаж байхыг бэлгэдсэн элч сүлд болохыг илтгэнэ.

3.4. Хоёр бөөрөнхий цул ган бат найман зангилгааг төлөөлж, улс холлоор эв нэгдэлтэй байхыг бэлгэдэл юм.

3.5. Сүлдийн дээвэр туурга тусгаар Монгол Улс гэсэн утгыг илэрхийлж монгол гэрийн

хэлбэртэй байна. Туурган дээрх наян нэгэн сүвэгч улсын хил эргэн тойрон мөнхийн хяналттай байж, дайлаар ирэх дайсныг сүвэгчийн төдий ч зайгаар оруулахгүй хамгаалахыг бэлгэдэнэ.

3.6. Залааг хар азарганы хөхөл дэлээр хийсэн нь сүргийн манлайн сүр хүч дэлэндээ байдгийн адил улсын сүр хүч цэрэгтээ байна. Тэрхүү сүр хүчээр дайсныг номхотгон дарна гэсэн утгыг илэрхийлнэ. Харьгүй хатууг илэрхийлсэн хар өнгө монгол цэргийн сүр хүч, сүлд хийморь бат бэх, тогтвортой байхыг бэлгэдэнэ.

3.7. Их сүлдийн дөрвөн бүч, бүслүүр хар өнгийн дэвсгэр дээр хөх өнгөтэй хийгдсэн нь мөнх хөх тэнгэрийн доор Сүх Цэргийн Их Хар сүлдээ залж байгааг илэрхийлнэ.

Элч сүлдийн дөрвөн бүч, бүслүүрийг ногоон өнгийн дэвсгэр дээр хөх өнгийн хамар хийж, шар өнгийн торго хавчуулан урласан нь тэнгэр эцэг, газар эх, алтан нар монгол цэргийн сүр хүч, сүлд хийморийг мөнхөд тэтгэн бадруулж байхыг бэлгэдэнэ.

Бүслүүр нь туурга тусгаар орны хилийн дээс юм. Бүч, бүслүүрийн уулзвар дээр бэхлэсэн дөрвөн толь дөрвөн зүг найман зовхисоос учрах аюулыг тольдон харж, сэрэмжлэн зайлуулж, Монгол Улсын тусгаар тогтнолыг ашид мөнх сэвгий ариун байхыг бэлгэдэнэ.

3.8. Сүлдийг шилбийг эртний тахилгат Хэнтий хан уулын хус модоор хийнэ.

3.9. Суурийн чулууг Монгол Улсын газар нутгийн төв, Их Монгол Улсын нийслэл "Хар хүрэм" орчмын боржин чулуугаар хийж, бат бэхийг бэлгэдсэн хээ товойлгон цохино.

3.10. Сүлдийн нөмрөгийг битүү төрсөн хар зүсмийн унаганы туламлан өвчиж элдсэн арьсаар хийсэн нь монгол цэргийн хишиг буян арвижихын бэлгэдэл юм.

Дөрөв. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг хадгалж хамгаалах

4.1. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг тусгай өргөөнд залж байрлуулан байнгын хамгаалалттай байлгана. Хамгаалалтыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар баталсан "Цэргийн хүрээний ба харуулын албаны дүрэм"-д заасан ёсоор зохион байгуулна.

4.2. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн өргөө монгол үндэсний цомцог ордны хэлбэртэй гэр байх ба мөнх тэнгэр харагдах шилэн хаалттай тоонотой байна.

4.3. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг өргөөний голд шилэн хоргонд босоо байрлуулна. Өргөөнд Бүх

цэргийн Их Хар сүлдийн сангийн судар, түүх, "Их эзэн Чингэс хаан" шүтээн хөрөг, монгол цэргийн нум дам, илд, бамбай, Мухулай, Боорчи нарын хөрөг зургийг хүндэтгэлтэй залж байрлуулна.

4.4. Их сүлд болон элч сүлд тус бүрдээ сүлдэч нэг, сүлд хамгаалагч хоёртой байна. Сүлдэч, сүлд хамгаалагчийг Батлан хамгаалахын сайдын тушаалаар томилно.

4.5. Сүлдэч, сүлд хамгаалагч төрийн ёслолын хүндэт харуулын ёслолын дүрэмт хувцастай байна.

4.6. Их сүлдийн сүлдэч сүлдэч нарыг ахалж сүлдийг хадгалах, арчлах, байрнаас нь хөдөлгөх, залах ажлыг удирдаж, дараахь үүргийг биелүүлнэ.

4.6.1. Сар бүрийн шинийн гурван, найман, арван таван, хаврын тэргүүн сарын шинийн нэгэн, дунд сарын хорин нэгэн, зуны дунд сарын арван таван, өвлийн тэргүүн сарын арван хоёрон, дунд сарын хорин гурванд Их Хар сүлдийн сангийн судрыг уншиж, арц, хүж уугиулан, зул өргөж Бүх цэргийн Их Хар сүлдэнд хүндэтгэл үзүүлж байх.

4.6.2. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг иргэдэд үзүүлэх, тайлбарлах, сүлдэнд хүндэтгэл үзүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

4.6.3. Бүх цэргийн Их Хар сүлд, түүний өргөө, өргөөнд залсан зүйлсэд 14 хоногт нэг удаа үзлэг хийж бүрэн бүтэн байдлыг шалгаж, илэрсэн дутагдлыг засах арга хэмжээ авч, энэ тухай Батлан хамгаалахын сайд, ЗХЖШ-ын даргад илтгэх;

4.6.4. Бүх цэргийн Их Хар сүлд, түүний өргөөнд хийсэн үзэлгийн бүртгэл хөтөлж, түүнд үзлэг хийсэн он, сар, өдөр, илэрсэн дутагдал, түүнийг арилгах талаар авсан арга хэмжээг тэмдэглэх;

4.6.5. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн түүхийг баяжуулж хөтөлж;

4.6.6. Бүх цэргийн Их Хар сүлдэнд холбогдох хууль, дүрмийн биелэлтэд хяналт тавих.

4.7. Бүх цэргийн Их Хар сүлд, түүний дагалдах зүйлсэд ашиглалт, хадгалалт, элэгдлийн улмаас гарсан эвдрэл гэмтлийг засварлах, солих шаардлага гарсан тохиолдолд Батлан хамгаалахын сайдын тушаалаар томилогдсон ажлын хэсэг дүгнэлт гаргаж, засварлах явцад сүлдэч нар хяналт тавьж нотломж үйлдэнэ.

Тав. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг гардуулах, залж гаргах, жагсаалд байрлуулах, буцааж залах

5.1. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг тайх, цэнгүүлэх үед сүлдийг өргөөнөөс залж гаргах бөгөөд энэ тухай Батлан хамгаалахын сайдын тушаал гаргана.

5.2. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг залж гаргах, жагсаалд байрлуулах, буцааж залах ажиллагааг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар баталсан "Цэргийн жагсаалын дүрэм"-ийг баримтлан гүйцэтгэнэ.

5.3. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг залж жагсаалаар явахдаа дөрвөн цуваагаар явна. Нэгдүгээр цуваанд төрийн хонжин буюу сүлд залагч, хоёрдугаар цуваанд Их сүлд, гуравдугаар цувааны баруун гар талд Өмнийн элч сүлд, зүүн гар талд Өрнийн элч сүлд, дөрөвдүгээр цувааны баруун гар талд Умрын элч сүлд, зүүн гар талд Дорнын элч сүлд явна.

Зургаа. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн тайлга

6.1. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн тайлга нь төр, цэргийн ид хав, эрдэм чадал, эр зоригийг бадрааж, сүлд хийморийг сэргээх эртний монгол цэргийн уламжлалт зан үйл, ёслол хүндэтгэлийн ажиллагаа мөн. Дайчин уламжлал, баатарлаг үйлсийн баялаг түүхтэй монгол цэрэг, зэвсэгт хүчнээрээ бахархах, үйл хэрэг, үнэт зүйлсийг нь үеийн үед хүндэтгэн дээдэлж, туурга тусгаар Монгол эх орноо хайрлан хамгаалах эх оронч, үндэсний үзлийг иргэдэд төлөвшүүлэхэд чиглэгдсэн арга хэмжээний нэг нь энэхүү ёслол болно.

6.1.1. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн тайлгыг "Цэнгүүлэх тайлга", "Цагаалах тайлга" хэмээн ангилна.

6.1.2. Цэнгүүлэх тайлгыг жил бүр цэргийн наадмын өмнө хийнэ. Цэнгүүлэх тайлгад Зэвсэгт хүчний Ерөнхий зориулалын, Хилийн, Дотоодын цэргийн анги, байгууллагаас төлөөлөгч оролцоно.

6.1.3. Цагаалах тайлгыг жил бүрийн хаврын тэргүүн сарын шинийн нэгэнд үйлдэнэ.

6.2. Цэнгүүлэх тайлга

Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг цэнгүүлэх тайлга бол монгол цэргийн оройн дээд сүлд шүтээн Бүх цэргийн Их Хар сүлдээ хүндэтгэн цэнгэл баяслыг нь хөгжөөж, түүнд цэрэг эрсийнхээ эрдэм чадал, ид хав, сүр хүчийг илтгэн харуулж буй ёслол, хүндэтгэлийн ажиллагаа мөн.

6.2.1. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг цэнгүүлэх тайлгын ёслолыг төрийн хонжин удирдана.

Тайлгад оролцох цэргийн албан хаагчид болон бусад хүмүүс тайлга үйлдэх газарт тогтоосон журмын дагуу жагссан байна. Энэ үед Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг "Хүлээх байр"-нд залж авчирсан байна. Сүлдийн өмнө тайлгын шүүс, идээ будаа, арц хүж бүхий сангийн бойпор, зултай цөгц зэрэг тайлгад шаардлагатай зүйлийг өрсөн ширээ тавьсан байна.

6.2.2. Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг цэргийн дүрмийн дагуу тусгайлан зассан суудалд байрлуулна. Энэ үед Их Хар сүлдийн заллагын өчиг уншиж, хөгжимд Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн хүндэтгэлийн аялгуу эгшиглэнэ.

Сүлдийн өмнө тайлгын шүүс, идээ будаа, арц хүж бүхий сангийн бойпор, зултай цөгц зэрэг тайлгад шаардлагатай зүйлийг өрсөн ширээ байна.

6.2.3. Ёслолын удирдагчийн "Зул өргөл" командаар сүлдэн нар зул, арц, хүж асаагаад сүлдэндээ гурвантаа мөргөнө.

6.2.4. Ёслолын удирдагч "Тайлга эхэл" команд өгөхөд хөгжимд Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн хүндэтгэлийн аялгуу эгшиглэж, тайлгад оролцогчид малгайгаа авч, баруун өвдгөө нугалан сөхөрч суун Бүх цэргийн Их Хар сүлдэндээ хүндэтгэл үзүүлнэ.

6.2.5. Ёслолын удирдагч "Өчил өч" команд өгөхөд сүлдэн нар "Их Хар сүлдийн өчил" (Сангийн судар) уншина.

Өчил өчиг явцад тусгайлан томилогдсон харваач тайлгын их нумаар "Өрсөх дайсан болгоныг өвдөг сөгдүүлэн нөмхөтгөж байна" хэмээн шившиж гурван сүм тавина.

6.2.6. Өчил өчиг дуусмагц "Болно, Сацал өргө" команд өгөхөд бүгд босно.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Зэвсэгт хүчний Ерөнхий командлагч Бүх цэргийн Их Хар сүлдэнд өргөх бүхэл шүүсийг хөндөн дээжийг нь сүлдэнд өргөж, Бүх цэргийн Их Хар сүлдэнд мөргөнө.

Батлан хамгаалахын сайд, ЗХЖШ-ын дарга Цэргийн Их Хар сүлдэнд шүүс, сацал өргөн мөргөнө.

6.2.7. Сацал өргөж дуусмагц ёслолын удирдагч "Монгол Улсын цэргийн тангараг унш" хэмээхэд Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын дарга тангараг уншиж, тайлгад оролцогч цэргийн албан хаагчид давтана.

6.2.8. Цэргийн тангараг давтаж дуусмагц хөгжимд Монгол Улсын Төрийн дуулал эгшиглэхэд бүгд даган дуулна.

6.2.9. Ёслолын удирдагч "Бүх цэргийн Их Хар сүлдийг зал" команд өгөхөд сүлдэч нар сүлдийг буцааж залах бөгөөд энэ үед тайлгад оролцогчид "Хурай, Хурай, Хурай" хэмээн үдэн.

6.3. Цагаалах тайлга

Цагаалах тайлга нь билгийн улирлын хаврын тэргүүн сарын шинийн нэгэнд Батлан хамгаалах яам, Зэвсэгт хүчний Жанжин штаб, Хил хамгаалах Ерөнхий газар, Дотоодын цэргийн удирдлага Бүх цэргийн Их Хар сүлдийнхээ амар амгаланг эрж золгон мөргөж, хүндэтгэл үзүүлж буй ёслол мөн.

6.3.1. Цагаалах тайлгыг хаврын тэргүүн сарын шинийн нэгний морин цагт Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн өргөөнд үйлдэнэ. Ёслолыг Их сүлдийн сүлдэч удирдана.

6.3.2. Цагаалах тайлгыг дараахь журмыг баримтлан гүйцэтгэнэ.

Сүлдийн өмнө тахилгын ширээ бэлтгэж, түүндээр зул, арц, хүж, шүүс, рашаан, сархад өрсөн байна.

Бүх цэргийн Их Хар сүлд болон Чингис хааны бурханчилсан хөргийн хоёр талд сүлдэч, сүлд хамгаалагч нар хүндэт харуулд зогссон байна.

Тайлгын удирдагч тайлга эхлэх зөвшөөрөл Батлан хамгаалахын сайдаас авч, зул, хүж асаан, рашаан, сархадыг сөгнөж "Их Хар сүлдийн өчин" (Сангийн судар) уншина.

Хатан улаан бүрээ үлээж, Их Хар сүлдийн хүндэтгэлийн аялгуу эгшиглэнэ. Хөгжим зогсмогц сүлдэч "Сүлдэнд мөргө" команд өгөхөд тайлгад оролцогчид Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн өмнө малгайгаа авч, баруун өвдгөө нугалан сөхөрч суун гурвантаа мөргөн, босч ёсолсны дараа өмнөх байрандаа очно.

Батлан хамгаалахын сайд Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн тахилгын ширээн дээр тавьсан бүхэл шүүсийг эхлэн хөндөж, дээжийг нь тусгайлан бэлтгэсэн царанд тавина.

Рашаан, сархадын дээжээс Бүх цэргийн Их Хар сүлд болон "Их эзэн Чингис хаан" шүтээн хөрөгт сацал өргөнө. Шүүснээс цугларагсдад түгээнэ.

Тайлгад оролцогчид Бүх цэргийн Их Хар сүлдэндээ сүслэн, Бүх цэргийн Их Хар сүлдээ гурвантаа тойроод цагаалгын тайлгыг дуусгана.

Долоо. Бусад зүйл

7.1. Энэхүү дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үндэслэлийг Батлан хамгаалахын сайд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Зэвсэгт хүчний Ерөнхий командлагчид танилцуулж, холбогдох төслийг өргөн барина.

7.2. Монгол Улсын иргэд, гадаадын өндөр хэмжээний цэргийн төлөөлөгчид Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн өргөөнд орж, хүндэтгэл үзүүлж болно. Монгол Улсын иргэдийг Бүх цэргийн Их Хар сүлдийн өргөөнд оруулах журмыг Батлан хамгаалахын сайдын тушаалаар тогтооно.

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2006 оны 12 дугаар сарын 6-ны өдөр

Дугаар 10

Улаанбаатар хот

Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.2 дахь заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхим
15.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж, гишүүн Н.Жанцан, Ж.Болдбаатар, Ч.Дашням, Д.Наранчимэг /илтгэгч/ нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Д.Нарантуяаг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд өргөдөл гаргагч Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 13 дугаар хорооны иргэн Д.Ламжав, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Пүрэвдорж, Ж.Батхуяг нар оролцов.

Нэг. Иргэн Д.Ламжав, П.Батсайхан нараас Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн мэдээлэлд :

"Онцгой албан татварын тухай хууль /2006 оны 6 дугаар сарын 29-ний шинэчилсэн найруулга/-ийн 6.1 заалт дахь хүснэгтийн 2-т эх орны үйлдвэрийн 40 хүртэл хатуулгатай, бүх төрлийн архины 1 литр тутамд, тухайн үйлдвэр нь аймагт эсвэл нийслэлд харьяалагдаж байгаагаас нь хамааран, эхнийхэд нь 1,6 ам долларын, хоёрдахид нь 2,0 ам долларын хэмжээний онцгой албан татвар /20 хувь зөрүүтэй/ ногдуулжээ.

Энэ нь Үндсэн хуулийн болон Олон улсын гэрээний холбогдох заалтууд Үүнд:

Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2-т заасан "Ардчилсан ёс, шударга ёс... тэгш байдал, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн"; Тавдугаар зүйлийн 2-т заасан "Төр нь... өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална"; Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1-д заасан "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль...-ийн өмнө эрх тэгш байна"; Аравдугаар зүйлийн 3-т "Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ";

Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын 7 дугаар зүйл. Хүн бүр хуулийн өмнө адил тэгш бөгөөд ямар ч алагчилалгүйгээр хуулиар адилхан хамгаалуулах эрхтэй. Хүн бүр энэхүү Тунхаглалд харшлах аливаа алагчилалаас болон тийнхүү алагчилахыг өдөөсөн турхиралтаас адилхан хамгаалуулах эрхтэй; Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын 17 дугаар зүйл. Хүн бүр эд хөрөнгийг ганцаараа буюу бусадтай хамтарч өмчлөх эрхтэй;

Эдийн засаг, Нийгэм, Соёлын Эрхийн тухай Олон улсын Пактын 2 дугаар зүйл:

1. Энэхүү Пактад оролцогч улс бүр дангаараа болон олон улсын тусламж, хамтын ажиллагаагаар, тухайлбал эдийн засаг, техникийн салбарт, энэхүү Пактаар хүлээн зөвшөөрсөн эрхийг бүрэн хэрэгжүүлэхийг дэвшилтэйгээр хангахын тулд хууль тогтоомжийн арга хэмжээг оролцуулан, зохистой арга хэмжээг байгаа бүх боломжийнхоо хэрээр авах үүрэгтэй.
2. Энэхүү Пактад оролцогч улсууд арьс үндэс, арьсны өнгө, хүйс, хэл, шашин шүтлэг, улс төрийн болон бусад үзэл бодол, үндэсний болон нийгмийн гарал, эд хөрөнгийн байдал, төрсөн болон бусад нөхцөл байдлаар алагчлахгүйгээр энэхүү Пактад тунхагласан эрхийг хэрэгжүүлэх баталгааг бий болгох үүрэгтэй.

Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын Пактын 4 дүгээр зүйл. Аливаа улсаас энэхүү Пактын дагуу хангах ёстой эрхийг эдлүүлэхдээ эдгээр эрхэд зөвхөн хуульд тодорхойлсон ёсоор хязгаарлалт тогтоож болох бөгөөд энэ нь тэдгээр эрхийн үг чанарт нийцсэн, ардчилсан нийгэмд гагцхүү нийтийн сайн сайхан байдалд туслах зорилготой байх ёстой гэдгийг энэхүү Пактад оролцогч улсууд хүлээн зөвшөөрнө... гэж заасныг тус тус зөрчиж байна. Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6.1.2 заалт

нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2, Тавдугаар зүйлийн 2, Аравдугаар зүйлийн 3, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх заалтыг зөрчиж байна гэж үзэж байгаа тул Цэцийн хуралдаанаар хянан шийдвэрлэж өгөхийг гүнээ итгэн, та бүхнээс хүсэж байна..." гэжээ.

Хоёр. Иргэн Д.Ламжав мэдээлэл гаргагчдыг төлөөлөн Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн нэмэлт тайлбартаа :

"...2006 оны 10 дугаар сарын 23-ны өргөдөлдөө иш татсан Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6.1 дэх хүснэгтийн 2-т "эх орны үйлдвэрийн 40 хүртэл хатуулгатай, бүх төрлийн архины 1 литр тутамд, тухайн үйлдвэр нь аймагт эсвэл Улаанбаатарт харьяалагдаж байгаагаас нь хамааран, ам долларт шилжүүлснээр эхнийхэд нь 1.6 ам долларын, хоёрдахид нь 2.0 ам долларын онцгой албан татвар ногдуулсан" заалт нь Үндсэн хуулийн заалтуудыг зөрчиж байна гэсэн хууль зүйн үндэслэлээ тайлбарлав..." гээд,

1. Засгийн газар санаачилсан Онцгой албан татварын хуулийн шинэчилсэн найруулгыг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэх явцад бидний өргөдлийн объект болоод байгаа, 6.1.2 гэж товчилсон энэхүү тоон зохицуулалтыг Улсын Их Хурлын гишүүн Р.Раш санал болгожээ. Төсвийн Байнгын Хорооны анхны хэлэлцүүлэг дээр Р.Раш гишүүн саналынхаа үндэслэлийг "хөдөө орон нутаг дахь архины үйлдвэрийг хүнсний үйлдвэр гэдэг утгаар нь дэмжих нь зүйтэй. Энэ бол орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийн, бас энд тэндээс яриад байгаа санал, орон нутгийн төсвийг бүрдүүлэх санааны үүднээс тавигдаж байгаа зүйл. Манай Дундговьд Онги архийг АГУ цохиод байна" гэх байдлаар илэрхийлжээ.

2. Улсын Их Хурлын нэгдсэн хуралдааны анхны хэлэлцүүлэг дээр гишүүн Ц.Баярсайхан "Р.Раш гишүүний 6.1-ийн хүснэгтийн 2 дээр гаргасан саналыг би дэмжих л байна л даа, гэхдээ манайх чинь татварын босоо тогтолцоотой, орон нутаг гэж ялгах юм байхгүй, нэгдсэн байдлаар явж байгаа. Тийм учраас би юу гэж ойлгож байна вэ гэвэл, энэ 40 хүртэл гардагтай архийг Улаанбаатарт үйлдвэрлэсэн, орон нутагт үйлдвэрлэсэн гэж ялгахгүйгээр Р.Раш гишүүний саналаар 1.6 ам доллар боллоо гэж ойлгож байна. Энэ зөв үү? гэж асуусанд хурал дарлагч Д.Лүндээжид "Энэ ер нь Цэцэд очиж мэдэхээр л юм байна. Тэндээ очоод ярина биз. Хот, хөдөөгөөр нь ялгаварласан, илүү чанартай юм хийж болохгүй юу? Дархан Зүүнхөлөг ямар учраас хотоос дор гэж үзсэн бэ? гэж мэтчилэнгээр яривал ярих юм байна" хэмээн хариулжээ. Цаашид энэ талаар маргаан,

мэтгэлцээн гарсангүй явсаар хууль батлагдсан байна.

3. 2004 оны байдлаар согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх зөвшөөрөл авсан 179 аж ахуйн нэгжийн онцгой албан татвар төлсөн ерөнхий байдлыг албан ёсны танилцуулгад тулгуурлан 3 хүснэгтээр харуулсан байна. Хүснэгтэд үзүүлснээр "АПУ" /Улаанбаатар/, "Спирт бал бурам" ХК /Зүүн хараа/, "Боршоон буянт" /САПУ/ ХХК /Улаанбаатар/ гэсэн 3 аж ахуйн нэгж хамгийн их онцгой албан татвар төлсөн ба архины онцгой албан татварт эзлэх хувь нь 77 хувь бөгөөд архи үйлдвэрлэл 50 аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаагаа зогсоосон байна. Хамгийн их онцгой албан татвар төлсөн 9 аж ахуйн нэгжид нийт татварын 83.7 хувь нь ногдож байна.

2005 онд тэргүүлэх 8 аж ахуйн нэгжээс согтууруулах ундааны онцгой албан татвар төлсөн байдлыг дурдвал: "АПУ" ХК /Улаанбаатар/ 4406 сая төгрөг буюу 32.1 хувь, "Спирт бал бурам" ХК /Зүүн хараа/ 7274 сая төгрөг буюу 53.0 хувь, "САПУ" /Улаанбаатар/ 1006 сая төгрөг буюу 7.3 хувь, "ЖЕМ" /Улаанбаатар/ 832 сая төгрөг буюу 6.0 хувь, "Тэргүүн" /Улаанбаатар/ 85 сая төгрөг буюу 0.6 хувь, "БЕНЕДАКТ" /Улаанбаатар/ 12 сая төгрөг буюу 0.1 хувь, "Хүрд трейд" /Улаанбаатар/ 106 сая төгрөг буюу 0.7 хувь, "УБ Спирт" /Улаанбаатар/ 106 сая төгрөг буюу 0.7 хувь тус тус төлсөн байна.

Дээрх 8 аж ахуйн нэгж архины онцгой албан татварын 77 хувийг төлсөн гэвэл 2005 онд архины онцгой албан татварт нийтдээ 13638 сая төгрөг төлөгдсөн байна. Үүн дээр үндэслэн дээрх 8 аж ахуйн нэгжийн архины онцгой албан татвар төлсөн хувийг дурдвал: "АПУ" ХК /Улаанбаатар/ 3195 сая төгрөг буюу 23.4 хувь, "Спирт бал бурам" ХК /Зүүн хараа/ 5711 сая төгрөг буюу 41.9 хувь, "САПУ" /Улаанбаатар/ 776 сая төгрөг буюу 5.7 хувь, "ЖЕМ" /Улаанбаатар/ 639 сая төгрөг буюу 4.7 хувь, "Тэргүүн" /Улаанбаатар/ 70 сая төгрөг буюу 0.5 хувь, "БЕНЕДАКТ" /Улаанбаатар/ 5 сая төгрөг буюу 0.0 хувь, "УБ Спирт" /Улаанбаатар/ 106 сая төгрөг буюу 0.7 хувь тус тус төлсөн байна.

Яг бодит байдал дээрээ эдгээр хувь нь энд байгаагаас арай их байж таарна. Учир нь эдгээр 8 аж ахуйн нэгжийн архины онцгой албан татвар төлсөн хувь нь 2004 оны байдлаас харахад 77-гоос их байгаа нь илт. Архины хувьд даган мөрдөж буй онцгой албан татвар ногдуулалтыг бодолцон хүснэгт 4-өөс "Спирт бал бурам" ХК /Зүүн хараа/ нь зах зээлд архины борлуулалтын 41.9-өөс багагүй хувийг дагнан хийж байна гэж үзэх бүрэн үндэслэлтэй. "Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай" хуульд зааснаар "5.2 Зах зээлд тодорхой

төрлийн бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтын гуравны нэгээс дээш хувийг дагнан буюу бусад этгээдтэй хамтран хийж байвал давамгайлах байдалтай гэж үзнэ".

4. Өргөдлийн объект болоод байгаа 6.1.2-ын тоон зохицуулалт нь архи борлуулалтын зах зээлд давамгайлах байдалтай болоод байгаа "Спирт бал бурам" ХК-д бусад өрсөлдөгчөөс нь бага онцгой албан татвар ногдуулсан нь Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийн үзэл санаа, улмаар Үндсэн хуулийн шударга ёсны болон тэгш байдлын тухай зарчмуудыг илт зөрчиж байна гээд дээрхээс дүгнэн.

5. Өргөдлийн объект болоод байгаа 6.1.2 дахь тоон зохицуулалт нь Улаанбаатарын харъяалалгүй дотоодын архины үйлдвэрт Улаанбаатарынхаас илүү хамгаалалтыг бий болгосон байна.

Ингэснээрээ, төр өмчлөгчийн эрхийг Үндсэн хуулийн нэгдүгээр зүйлийн 2-т заасан зарчмыг удирдлага болгон хуулиар хамгаалах тухай Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг зөрчиж байна. 6.1.2 дахь тоон зохицуулалт нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2, Тавдугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг зөрчиж байна.

6. Хүн Хүний эрхийн түгээмэл Тунхаглалын 17 дугаар зүйлд заасан өмчлөх эрхээ хэрэгжүүлж буй аргуудын нэг нь аж ахуйн нэгж мөн бөгөөд тэдгээр нь хуулийн этгээд болохын хувьд хуулийн өмнө эрх тэгш байх тухай Үндсэн хуулийн арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх заалт аж ахуйн нэгжүүдэд үйлчлэх ёстой. 6.1.2 дахь тоон зохицуулалт нь Үндсэн хуулийн өргөдөлд иш татсан Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх заалтыг зөрчиж байна.

7. Хүний Эрхийн Түгээмэл Тунхаглалын 17 дугаар зүйлд заасан хүний өмчлөх эрхийг энэхүү тунхаглалын долдугаар зүйлд болон Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын Пактын 2 дугаар зүйлийн 2-т заасан эд хөрөнгийн байдал зэрэг, ямар нэг алагчилалгүйгээр хангах үүргийг Монгол Улс энэхүү Пактын 2 дугаар зүйлийн 1 дэх заалтын дагуу хүлээдэг. Гэтэл бүтээгдэхүүний стандартын шалгуурт ямар ч холбогдолгүй эд хөрөнгийн байдлыг, тухайлбал, архины үйлдвэр нь аймагт эсвэл Улаанбаатарт харьяалагдаж байгааг шалгуур болгон онцгой албан татварыг 20 хувийн зөрүүтэй тогтоосон байна. Ийнхүү 6.1.2 дахь тоон зохицуулалт нь Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын Пактын 2 дугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг зөрчиж байна. Олон улсын Гэрээний эрх

зүйн тухай Венийн Конвенцийн хорин зургадугаар зүйл (Pacta sunt servanda) "Аливаа хүчин төгөлдөр гэрээг түүнд оролцогчид заавал биелүүлэх үүрэгтэй бөгөөд түүнийг үнэнч шударгаар хэрэгжүүлнэ", хорин долдугаар зүйл. "Оролцогч улс гэрээг биелүүлэхгүй байгаагаа зөвтгөхийн тулд дотоодынхоо эрх зүйн заалтыг баримтлан зааж үл болно" гэсэн заалтуудын дагуу, мөн Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлийн 2-т "Монгол Улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахин биелүүлнэ" гэсэн заалтын дагуу Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын Пактын 2 дугаар зүйлийн 2 дахь заалт нь Онцгой албан татварын хуулийн 6.1.2 дахь тоон зохицуулалтыг давж үйлчлэх хуультай. Хэрэв энэхүү тоон зохицуулалтыг дагаж мөрдвөл Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлийн 3 дахь заалтыг зөрчиж болно. Ийнхүү 6.1.2 дахь тоон зохицуулалт нь Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлийн 3 дахь заалтыг зөрчиж байна... гэжээ.

Гурав. Улсын Их Хурлын даргын 2006 оны 11 дүгээр сарын 14-ны өдрийн 178 дугаар захирамжаар томилогдсон Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Пүрэвдорж, Ж.Батхуяг нар Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн хариу тайлбартаа :

"...Улсын Их Хурлаас 2006 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдөр баталсан Онцгой албан татварын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 6.1 дэх хэсгийн хүснэгтийн 2-т эх орны үйлдвэрийн 40 хүртэл хатуулгатай архины 1 литр тутамд, тухайн үйлдвэр нь аймагт эсвэл Улаанбаатарт харьяалагдаж байгаагаас нь хамааран, ам долларт шилжүүлснээр эхнийхэд нь 1,6 ам долларын, хоёрдахид нь 2,0 ам долларын онцгой албан татвар ногдуулсан заалт нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2-т "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Тавдугаар зүйлийн 2-т заасан "Төр нь өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1-д "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль...-ийн өмнө эрх тэгш байна", Аравдугаар зүйлийн 3-т "Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ" гэсэн заалтыг тус тус зөрчсөн гэж үзэн иргэн Д.Памжав, П.Батсайхан нар Үндсэн хуулийн цэцэд өргөдөл гаргажээ.

Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6.1.2 дахь заалт Үндсэн хуулийн дээрх заалтыг зөрчөөгүй талаар дараах дэлгэрэнгүй тайлбар өгч байна :

1.Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2-т "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн"; Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1-д "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль...-ийн өмнө эрх тэгш байна" гэж заасныг зөрчсөн гэсэн тухайд,

Маргааны сэдэв болж байгаа тэгш байдал, тэгш эрхийн зарчим нь Үндсэн хуулийн оршилд заасан шударга ёсны зарчмаас эх үүсвэртэй бөгөөд мөн тэнд заасан эх орондоо хүмүүнлэг... нийгэм хөгжүүлэх эрхэм зорилгыг үндэс болгосон төрийн үйл ажиллагааны гол тулгуур юм.

Татварын бодлогын хувьд тэгш шударга байх зарчим нь гэдэг нь төлж буй татварын хэмжээг татвар төлөгчийн татвар төлөх чадвартай уялдуулахыг ойлгодог билээ. Тийм учраас зах зээл, ардчиллын орнуудад татвар төлөх чадвар, орлого нь нэмэгдэх тутам төлөх татварын хувь хэмжээг өсгөн нэмэгдүүлдэг нийтлэг жишиг нэгэнт тогтсон байна.

Онцгой албан татвар бол үйлдвэрлэлд гаргасан зардал олсон орлого хоёрын харьцаа хэт өндөр байгаа үед оногдуулдаг татварын нэгэн онцгой төрөл бөгөөд орон нутагт архи үйлдвэрлэх, борлуулах зардал нь нийслэлийнхээс ихээхэн өндөр байгаа тэгш бус байдлыг зөөлрүүлэх зорилгоор татварыг нь харьцангуй багаар тогтоосон юм. Мөн алслагдсан нутгийн хэрэглэгчид өндөр үнэтэй архи хэрэглэж буй тэгш бус явдлыг засаж залруулахад чиглэгдэж байгааг онцгойлон тэмдэглэх нь зүйтэй.

2.Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2-т заасан "Төр нь өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална" гэж заасныг зөрчсөн гэсэн тухайд,

Энэхүү заалтыг дараагийн заалт буюу Тавдугаар зүйлийн 3-т "Өмчлөгчийн эрхийг гэгцхүү хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлаж болно" гэж заасантай ч нягт уялдаатай авч үзэх шаардлагатай.

Татвар авч байгаа нь өмчлөгчийн эрхэнд халдаж байгаа асуудал биш, Үндсэн хуулийн Арван долдугаар зүйлийн 1.3-т "Монгол улсын иргэн шударга, хүнлэг ёсыг эрхэмлэн хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх үндсэн үүрэгтэй" гэж заасан заалтыг хэрэгжүүлж байгаа хэрэг билээ.

3.Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлийн 3-т "Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ" гэж заасныг зөрчсөн гэсэн тухайд,

Өргөдөл дурдсан Хүний эрхийн түгээмэл Тунхаглал, Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын Пактуудад Монгол Улс нэгдэн орхсон бөгөөд дотоодын хуулийн нэгэн адил үйлчилж байгаагийн дээр Тунхаглал, Пактыг зөрчсөн гэх асуудал гараагүй болно.

Хүний эрхийн түгээмэл Тунхаглалын 7 дугаар зүйлд "Хүн бүр хуулийн өмнө адил тэгш бөгөөд ямар ч алагчлалгүйгээр хуулиар адилхан хамгаалуулах эрхтэй. Хүн бүр энэхүү Тунхаглалд харшлах аливаа алагчилалаас болон тийнхүү алагчилахыг өдөөсөн турхиралтаас адилхан хамгаалуулах эрхтэй" гэж заасантай зөрчилдөж байна гэсний тухайд.

Мөн Тунхаглалын 29 дүгээр зүйлийн 2-т "Хүн бүр эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ гагцхүү бусдын эрх, эрх чөлөөг зохих ёсоор хүлээн зөвшөөрч хүндлэх, мөн ардчилсан нийгмийн ёс суртахууны шударга шаардлага, нийгмийн хэв журам, ерөнхий сайн сайхан байдлыг хангах үүднээс хуульчлан тогтоосноос өөр хязгаарлалтад өртөх ёсгүй" гэж заасан бөгөөд энэ нь тодорхой шалгуурын хүрээнд хязгаарлалтыг хуулиар тогтоож болохыг зөвшөөрсөн заалт байна.

Мөн Тунхаглалын арван долдугаар зүйлийн "Хүн бүр эд хөрөнгийг ганцаараа буюу бусадтай хамтарч өмчлөх эрхтэй" гэсэн заалтыг өргөдөлд иш татжээ.

Энэ хуульд тусгагдсан татварын хувь хэмжээ нь төрийн татварын бодлого, үзэл баримтлал, үндсэн зарчимд нийцсэн бөгөөд харин өргөдлийн тайлбарт дурдсан зарим компанийн татвар өөр өөр тогтоогдсон асуудал нь Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрлэх асуудал биш хууль амьдралд хэрэгжиж засаж залруулах зайлшгүй шаардлага гарсан тохиолдолд л Улсын Их Хурлын зүгээс анхаарч авч үзэж болох талтай асуудал гэж ойлгогдож байна.

Өргөдөлд дурдсан Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн тухай олон улсын Пактын 2 дугаар зүйлийн 1-д "Энэхүү Пактад оролцогч улс бүр дангаараа болон олон улсын тусламж, хамтын ажиллагаагаар, тухайлбал эдийн засаг, техникийн салбарт, энэхүү Пактаар хүлээн зөвшөөрсөн эрхийг бүрэн хэрэгжүүлэхийг дэвшилтэтэйгээр хангахын тулд хууль тогтоомжийн арга хэмжээг оролцуулан, зохиистой арга хэмжээг байгаа бүх боломжийнхоо хэрээр авах үүрэгтэй"; 2 дугаар зүйлийн 2-т "Энэхүү Пактад оролцогч улсууд арьс үндэс, арьсны өнгө хүйс, хэл, шашин шүтлэг, улс төрийн болон бусад үзэл бодол, үндэсний болон нийгмийн гарал, эд хөрөнгийн байдал, төрсөн болон бусад нөхцөл

байдлаар алагчлахгүйгээр энэхүү Пактад тунхагласан эрхийг хэрэгжүүлэх баталгааг бий болгох үүрэгтэй"; 4 дүгээр зүйлд: "Аливаа улсаас энэхүү Пактын дагуу хангах ёстой эрхийг эдлүүлэгдээ эдгээр эрхэд зөвхөн хуульд тодорхойлсон ёсоор хязгаарлалт тогтоож болох бөгөөд энэ нь тэдгээр эрхийн уг чанарт нийцсэн, ардчилсан нийгэмд гагцхүү нийтийн сайн сайхан байдалд туслах зорилготой байх ёстой гэдгийг энэхүү Пактад оролцогч улсууд хүлээн зөвшөөрнө" гэж заасныг өргөдөлд дурджээ.

Эдгээр зарчмуудыг Онцгой албан татварын тухай хууль хангаж байгаа бөгөөд Пактын дээр дурдсан 4 дүгээр зүйлд дурдсанчлан нийтийн сайн сайхан байдалд туслах зорилгоор татварын хэмжээг өөрөөр тогтоосон нь уг Пактаар хүлээн зөвшөөрөгдсөн зарчмын дагуу хийгдсэн байна.

Эцэст нь тэмдэглэхэд Монгол Улсын татварын практик олон улсынхаас огт гажлаагүй бөгөөд харин ч хувь хэмжээний хувьд бага байгааг бүгд мэдэж байгаа. Энэ нь төрөөс татварын талаар баримтгал буй нэг гол бодлого болох татвар бууруулах үзэл баримтлалтай нягт уялдаж байна.

4. Нийслэлийн үйлдвэрийн архинд оногдуулж байгаа 2.0 ам долларын татвараас 0.40 ам доллараар бага татварыг орон нутгийн үйлдвэрийн архинд ногдуулсан нь хөдөө орон нутгийн үндэсний үйлдвэрлэлийг дэмжих, бүс нутгийн хөгжлийг төвөөс алслагдсан эсэхээс үл хамааран тогтвортой жигд хөгжүүлэх төрийн бодлого бөгөөд дараах хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолоор тодорхойлогдож байна. Үүнд:

4.1. Бүсчилсэн хөгжлийн удирдлага, зохицуулалтын тухай хуулийн 4.1.2, 4.1.3-т: "бүс нутгийн нийгэм, соёлын харьцангуй жигд хөгжлийг хангахад чиглэсэн эдийн засгийн нэгдмэл орчныг бүрдүүлэх, хүн амын нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, соёл, боловсролын үйлчилгээг тухайн бүс дотор нь алмаг, орон нутгийн чадавгад түшиглэн цогцлолцоор шийдвэрлэх" зарчмыг тусгасан байна.

4.2. Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал батлах тухай Улсын Их Хурлын 2001 оны 57 дугаар тогтоолд: "3.4. Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалын зорилтыг хэрэгжүүлэхийн тулд улсын хэмжээнд, эдийн засгийн бүс, бүс нутаг, хот хөдөөгийн хөгжлийн харилцан уялдсан нэгдмэл тогтолцоо, эдийн засгийн бүсүүдийн хэмжээнд, бүс нутаг, хот-хөдөөгийн хөгжлийн харьцангуй бие даасан тогтолцоог бүрдүүлэх шаардлагатай бөгөөд энэ үйл явцыг төрөөс нэгдсэн болон нутаг

дэвсгэрийн ялгавартай бодлогоор дэмжин зохицуулна” гэж заасан.

4.3. Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого батлах тухай Улсын Их Хурлын 2003 оны 29 дүгээр тогтоолд: “4. Бизнесийн таатай орчинг бүрдүүлэх, үйлдвэрлэлийн бүтээмж, чадавхыг нэмэгдүүлэхэд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ:

1/ байгаль, уур амьсгал, эдийн засаг, гадаад, дотоод зах зээлийн нөхцөл байдалдаа нийцсэн татвар, зээл, хөрөнгө оруулалт, гадаад худалдааны уян хатан бодлогоор хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын хөгжлийг дэмжих” гэж заасан.

5. Орон нутгийн эдийн засгийг дэмжин хөгжүүлэх зорилгоор малаас авах татварыг газар нутгийн байршил, төвөөс алслагдсан байдлыг харгалзан Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 3-т малд ногдуулах албан татварыг баруун 5 аймагт хонин толгой тутамд 50 төгрөг, төвийн 4 аймагт 100 төгрөг, бусад аймагт 75 төгрөгөөр тус тус ялгавартай тогтоосон байгааг дурдах нь зүйтэй. Түүнчилэн өмнө мөрдөгдөж байсан Онцгой албан татварын хуулийн 6 дугаар зүйлийн 2-т “Эх орны үйлдвэрийн хүнсний спирт, бүх төрлийн архи, дарсанд ногдуулах онцгой албан татварын хувь хэмжээг уг бүтээгдэхүүний ашигт ажиллагааны түвшин, зах зээлийн эрэлт нийлүүлэлт, хэрэглээний байдлыг харгалзан Засгийн газар 20 хүртэл нэгжээр хорогдуулж болно” гэж зааж байсан жишээ ч байгаа билээ.

Ийнхүү архины онцгой албан татварыг 1.6 ба 2.0 ам доллар байхаар шийдвэрлэсэн нь эдийн засгийн бодлогын хувь орон нутгийн хэмжээнд үйлдвэрлэлийг дэмжих, зах зээлийн тэгш, шударга байдлыг хангах, үйлдвэрлэгчдийн тэгш эрхийг хангах зорилготой тул Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6.1.2 дахь заалт нь Үндсэн хуулийн холбогдох заалтуудыг зөрчөөгүй гэж үзэж байгаагаа үүгээр тайлбарлаж байна...” гэжээ.

Үндэслэл:

1. Татварыг ялгавартай тогтоох нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудал тул Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6.1 дэх заалтын хүснэгтийн 2-т “эх орны үйлдвэрийн 40 хүртэл хатуулгатай бүх төрлийн архины 1 литр тутамд тухайн үйлдвэр нь хянаа харьяалагдаж байгаагаас хомсааран аймагт 1.6 ам доллар, нийслэлд 2.0 ам долларын онцгой

албан татвар ногдуулсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

2. Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.2 дахь заалт хэдийгээр Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй боловч шударга бус өрсөлдөөн бий болохоос урьдчилан сэргийлэх үүднээс уг заалтыг боловсронгуй болгох нь чухал гэж үзлээ.

Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсгийн заалтыг удирдлага болгон **ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:**

1. Улсын Их Хурлаас 2006 оны 9 дүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан Онцгой албан татварын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх заалтын хүснэгтийн 2-т эх орны үйлдвэрийн 40 хүртэл хатуулгатай бүх төрлийн архины 1 литр тутамд аймагт 1.6 ам доллар, нийслэлд 2.0 ам долларын онцгой албан татвар ногдуулахаар заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2-т заасан “Ардчилсан ёс, шударга ёс, ...тэгш байдал, ...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн”; Тавдугаар зүйлийн 2-т заасан “Төр нь... өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална”; Аравдугаар зүйлийн 3-т заасан “Монгол Улсын Олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ”; Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1-д заасан “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль...-ийн өмнө эрх тэгш байна” гэснийг тус тус зөрчөөгүй байна.

2. Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу энэхүү дүгнэлтийг 15 хоногийн дотор хэлэлцэж хэрхэн шийдвэрлэсэн тухай хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

**ХУРАЛДААН
ДАРГАЛАГЧ**

Ж.БЯМБАДОРЖ

ГИШҮҮД

**Ж.БОЛДБААТАР
Н.ЖАНЦАН
Ч.ДАШНЯМ
Д.НАРАНЧИМЭГ**

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2006 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр

Дугаар 11

Улаанбаатар хот

**Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн зарим заалт
Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай**

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхим
13 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж гишүүн П.Очирбат /илтгэгч/, Ж.Амарсанаа, Ч.Дашням, Ц.Сарантуяа нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Д.Нарантуяаг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд мэдээлэл гаргагч Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн 2 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Ч.Амарсайхан, Баянгол дүүргийн 17 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Б.Баяраа, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Занданшатар нар оролцов.

Нэг, Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн 2-р хорооны оршин суугч, иргэн Ч.Амарсайхан Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 11 дүгээр сарын 6-ны өдөр гаргасан мэдээлэлдээ:

"Улсын Их Хурлаас 2006 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдөр баталсан Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулиар алт, зэсийн хүдэр болон баяжмалын үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлогод албан татвар ногдуулахаар зохицуулсан. Улсын Их Хурал Үндсэн хуулиар олгогдсон "хууль тогтоох" онцгой бүрэн эрхийнхээ хүрээнд нийгэм, эдийн засгийн ямар ч асуудлыг зохицуулсан хууль, эрхийн акт гаргах эрхтэй ч ийнхүү батлагдаж буй хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд бүрнээ нийцсэн байх ёстой.

Гэтэл дээрх хуулийн "Татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлох" гэсэн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалтад "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам доллар хасч тооцно" гэж заажээ.

Хуулийн энэхүү заалт нь үнийн өсөлтийн албан татвар ногдуулах гэж буй бүтээгдэхүүн болох "алт"-наас уул татварыг тооцож авахдаа Лондонгийн металлын бирж дээрхи 1 унци алтны үнээс 500 ам долларыг хасч улмаар үлдэж буй орлогоос нь 68 хувийн татвар авна гэсэн үг.

Дэлхийн зах зээл дээр энэ төрлийн ашигт малтмал, өнгөт металл арилжаалдаг олон бирж байдаг ч ийнхүү Лондонгийн металлын биржийг сонгосон нь мөн дээр дурдсанчлан хууль тогтоогчийн бүрэн эрхийн асуудал гэж харагдахаар байгаа хэдий ч "Лондон"-гийн гэх металлын бирж нь анх байгуулагдсан цагаасаа эхлээд өнөөдрийг хүртэл нэг ч удаа "алт" гэх бүтээгдэхүүнийг арилжаалаагүй байна.

Нэгэнт алт арилжаалдаггүй металлын биржийг хууль тогтоогч сонгосон нь хуульд заасан 500 ам долларыг чухам ямар ханшинаас хасах нь ойлгомжгүй болж, эцэстээ 1 унци алтнаас үнийн өсөлтийн албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлох боломжийг хууль зүйн хувьд хаасан гэж үзэж болно.

Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэсэн заалт нь зөвхөн хуулийг батлагдсаны дараа ч бус мөн батлагдахын өмнө тухайлбал, Улсын Их Хурлын хууль санаачлах, боловсруулах, батлах ажиллагаанд нэгэн адил хамаарах атал ийнхүү илтэд үндэслэлгүй, тооцоо судалгаагүй, хэрэгжих боломжгүй "хууль бус" гэж дүгнэж болохоор заалт оруулсан нь Үндсэн хуулийн дээрхи заалтыг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй юм.

Мөн энэхүү заалт нь Үндсэн хуулийн Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуульд хууль... нийт байгууллагын үйл ажиллагаа бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэсэн заалтыг мөн адил зөрчсөн байна.

Дээрх хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т буй "Лондонгийн металлын бирж" гэсэн нь хууль зүйн үндэслэлгүй зохицуулалт болохыг Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын 2006 оны 119 дүгээр тушаалаар батлагдсан "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх аргачлал"-аас ч харж болно.

Уг аргачлалд алтанд ногдуулах үнийн өсөлтийн албан татварын орлогыг тодорхойлохдоо хуульд заасан "Лондонгийн металлын бирж"-ээс бус харин Монгол банкнаас зарладаг алтны зах зээлийн дундаж үнийг баримтлахаар журамласан. Өөрөөр хэлбэл Лондонгийн металлын биржид алт арилжаалдаггүй гэдгийг Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын 2006 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрийн 5/1399 дугаар албан бичгээр Нийслэлийн Захиргааны хэргийн шүүхэд гаргасан тайлбарт тодорхой дурдсан байна.

Иймд дурдсан үндэслэлүүдийг нягтлан үзэж Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалт Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх талаар дүгнэлт гаргаж өгнө үү" гэжээ.

Хоёр. Иргэн Ч.Амарсайханаас олгогдсон итгэмжлэлийн дагуу Цэцийн дунд суудлын хуралдаанд оролцож буй Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 17 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Б.Баяраа Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдөр гаргасан нэмэлт тайлбартаа:

"...Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалт Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтыг зөрчсөн талаар дэлгэрэнгүй үндэслэлүүдийг дурдсан"-аас гадна Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 12 дугаар сарын 11-ний өдөр гаргасан маргааны шаардлага, үндэслэлээ нэмэгдүүлэх тухай мэдээлэлдээ:

"Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн "Хуулийн нэр томъёо" гэсэн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4-ийн "алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого" гэж Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам.доллар хассаны дараа үлдсэн орлогыг ойлгоно"

гэсэн заалт нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2; мөн хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4, 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалт нь Үндсэн хуулийн Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3-ын "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэснийг тус тус зөрчсөн байна" гэжээ.

Гурав. Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд оролцож буй Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Занданшатар Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 12 дугаар сарын 11-ний өдөр 9/7755 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн тайлбартаа:

"Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалт нь хууль санаачлагчдын зүгээс хуулийн хүрээнд нийцэж гарсан бөгөөд гагцхүү тус заалт болох "Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам.доллар хасч тооцно" гэсэн нь Үндсэн хуулийн дээр дурдсан заалтыг зөрчсөн гэхээсээ илүү нөхцөл байдлыг дутуу тооцоолсон эрх зүйн дутуу зохицуулалт болсон гэж үзэж байна.

2006 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдөр Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн "Зарим барааны үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай" хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд "дэлхийн зах зээл дээрх алтны үнэд үндэслэж Төв банк /Монгол банк/-наас зарласан 1 унци алтны үнээс ..." гэж тусгасан байгаа нь дээрх эрх зүйн зөрчилтэй байдлыг арилгахад чиглэсэн бөгөөд одоогоор хэлэлцүүлгийн шатандаа явж байна. Иймд Зарим барааны үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй байна" гэжээ.

Дөрөв. Монгол Банкнаас Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 1/1991 тоот албан бичгээр ирүүлсэн тайлбарт дэлхийн алтны зах зээлийн үнийг харгалзан Монгол банк өдөр тутам 1 грамм алт худалдан авах, худалдах гэсэн хоёр үнэ тогтоон мөрдөж байгаа талаар дурдсан байна.

Тав. Үндэсний татварын ерөнхий газраас 2006 оны 12 дугаар сарын 6-ны өдрийн 2а/1721 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн тайлбарт Үндэсний

татварын ерөнхий газрын даргын 2006 оны 6 дугаар сарын 8-ны өдрийн 119 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх аргачлал"-ын 4.1.3 дахь заалтыг боловсруулахдаа Лондонгийн металлын бирж алтны үнийг зарладаггүйтэй холбогдуулан 1 унци алтнаас үнийн өсөлтийн албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо хуульд зааснаас өөрөөр журамласан хэдий ч Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны 2006 оны 1/1663 дугаар дүгнэлтээр уг зохицуулалтыг хууль нийцүүлэхийг мэдэгдсэний дагуу холбогдох өөрчлөлтийг оруулсан болох, түүнчлэн Лондонгийн металлын бирж нь алт, мөнгө зэрэг үнэт металлын арилжаа эрхэлдэггүй, мөн тэдгээрийн үнэ ханшийг зарладаггүй болохыг холбогдох эх сурвалжийн хамт гаргаж ирүүлсэн.

Зургаа. Улсын Их Хурлын Тамгын газраас Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийг хэлэлцэн баталсан Улсын Их Хурлын болон холбогдох байнгын хорооны хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэлийг гаргуулсан. Эдгээр тэмдэглэлийг судлан үзэхэд 1 унци алтнаас үнийн өсөлтийн албан татвар ногдуулахдаа "Лондонгийн металлын бирж"-ийг сонгосон нь хэр үндэслэлтэй болох, уг металлын бирж алт арилжаалдаг эсэх талаар ямар нэг асуулт, хариулт явагдаагүй бөгөөд энэ талаар зарчмын зөрүүтэй санал гараагүй болох нь харагдаж байна. Харин Улсын Их Хурлын зарим нэг гишүүд тухайлбал, Ц.Нямдорж, Л.Гансүх нар хуульд ийм нарийвчилсан тодорхойлолт оруулж болох эсэх, мөн Лондонгийн бирж гэж бичих шаардлагагүй гэж хэлсэн зэрэг нь тэмдэглэлд тусгагджээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

Улсын Их Хурлаас 2006 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдөр баталсан Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4-т "алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого" гэж Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам.доллар хассаны дараа үлдсэн орлогыг ойлгоно", мөн хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам.доллар хасч тооцно" гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "хууль дээдлэх зарчим"-ыг

зөрчсөн болох нь дараахь үндэслэлээр тогтоогдож байна.

1. Монгол банкнаас Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж 2006 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 1/1991 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн хариу, мөн Үндэсний татварын ерөнхий газрын 2006 оны 12 дугаар сарын 6-ны өдрийн 2а/1721 дүгээр албан бичгээр Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбар болон холбогдох бусад эх сурвалжаас үзэхэд Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд заасан "Лондонгийн металлын бирж" нь алт арилжаалдаггүй болох нь тодорхой байна.

2. Улсын Их Хурал Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд "Лондонгийн металлын бирж" нь алт арилжаалдаг эсэх, мөн алтны үнийн өсөлтийн албан татвар ногдох орлогыг тодорхойлохдоо өмнөх төсөлд тусгагдсан зэстэй адил "Лондонгийн металлын биржийн үнээс... тооцно" гэж томъёолж болох эсэх талаар тухайн үед уг хуулийг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үүрэг бүхий холбогдох мэргэжлийн байгууллагаас санал, дүгнэлт авалгүйгээр Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэн баталсан байна.

3. Улсын Их Хурал Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн "Татвар ногдох орлогыг тодорхойлох" гэсэн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам.доллар хасч тооцно" гэж шууд заасан атал Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын 2006 оны 6 дугаар сарын 8-ны өдрийн 119 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх аргачлал"-ын 4.1.3-т "Алтны үнийн өсөлтийн албан татвар ногдуулах орлогыг алтыг борлуулсан тухайн өдрийн Лондонгийн биржийн болон "Bloomberg.com" цахим хуудсаар зарлагдсан үнээс унци /31.1035 gr/ алт тутамд 500 ам.доллар хасч тодорхойлно" гэж,

мөн уг аргачлалд Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын 2006 оны 6 дугаар сарын 13-ны өдрийн 122 дугаар тушаалаар нэмэлт оруулан "...Лондонгийн биржийн болон "Bloomberg.com" цахим хуудас, Ройтерс агентлаг зэрэг эх сурвалжуудын мэдээлэлд үндэслэн Монгол бэнжаас зарласан нэг унци алтны үнээс..." гэж тус тус өөрчлөн баталсан нь нэг талаас Улсын Их Хурлын "хууль тогтоох" бүрэн эрхэд халдсан төдийгүй, нөгөө талаас хуулийн дээрхи заалт нь хэрэгжих үндэслэлгүй зохицуулалт болсны нголгоо болж байна.

Түүнчилэн Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын 2006 оны 6 дугаар сарын 27-ны өдрийн 131 дугаар тушаалаар дээрх аргачлалд "...Лондонгийн металлын биржээс..." гэж дахин өөрчлөн баталсан боловч өдгөө Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд заасан алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлогод ногдуулж буй албан татварыг хуулиар бус харин Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын тушаалаар батлагдсан аргачлалын дагуу тогтоон мөрдүүлж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3/-т заасан "Монгол Улсын иргэн хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэсэн заалтыг зөрчсөн байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 1.2 дахь хэсгийн заалтыг удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЭЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:

1. Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн

4.1.4-т "алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого" гэж Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам.доллар хассаны дараа үлдсэн орлогыг ойлгоно", мөн хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо Лондонгийн металлын бирж дээрх 1 унци алтны үнээс 500 ам.доллар хасч тооцно" гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэсэн заалтыг; мөн дээрх хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх 3/-ын "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэсэн заалтыг зөрчсөн байна.

2. Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4, 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн заалтын үйлчлэлийг 2006 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

3. Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуульд заасны дагуу энэхүү дүгнэлтийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногт багтаан хянан хэлэлцэж, хэрхэн шийдвэрлэсэн тухай хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

**ХУРАЛДААН
ДАРГАЛАГЧ**

Ж.БЯМБАДОРЖ

ГИШҮҮД

П.ОЧИРБАТ

Ж.АМАРСАНАА

Ч.ДАШНЯМ

Ц.САРАНТУЯА

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргав
Хэрг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмтгэлийн зөвлөл

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэлэлцэх хэсэгт хэвлэв

Улаанбаатар-12
Төрийн ордон

☎ 265666
Индекс 14003

☎ 329487
Хэвлэлийн хуудас 2